

سرفصل درس «انسان شناسی در اسلام»

۱. معرفی درس و منطق آن:

دانشجو معلمان پس از دوره تحصیل در طول سی سال خدمت خویش با انسان سروکار دارند و اگر آگاهی از رموز بندگی خداوند حکیم داشته باشند و در کسب صفات کمالیه دینی به موفقیت رسیده باشند، قادر خواهند بود که نقش موثری را در رشد و تعالی دانش آموزان و رساندن آنان به آستانه بندگی خدای متعال ایفا نمایند. در این صورت، رضایت الهی را کسب می نمایند. در مقابل، اگر فاقد شخصیت باثبات اسلامی بوده و خود سراسر مملو از شبهات عقیدتی باشند، در تخریب و نابودی شخصیت فطری انسانی مخاطب خود نیز سهم می شوند. بنابراین، تلاش شده تا در سرفصل این درس، ضمن افزایش آگاهی و درک صحیح از جایگاه انسان در دین مبین اسلام، دانشجو معلم بتواند به رشد و تعالی شخصیت دینی خود و دانش آموز خویش کمک کند و در انتخاب و اراده مخاطبش اثری مطلوب و شایسته بگذارد. به این ترتیب، مورد رضایت حق تعالی قرار گرفته و لایق استعانت و محبت پروردگارش گردد و مصداق این سخن گرانقدر شود: کسی که یک نفر را زنده کند، گویا همه بشر را حیات بخشیده است.

نام درس به فارسی: انسان شناسی در اسلام	مشخصات درس
نام درس به انگلیسی: <i>Anthropology in Islam</i>	نوع درس: نظری
<p>پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو معلم قادر خواهد بود:</p> <p>۱- به این باور برسد که پروردگارش، خالق آسمان ها و زمین است و به اذن خداوند حکیم، هر آنچه در آسمان ها و زمین است، در تسخیر انسان قرارداد داده شده است.</p> <p>۲- به این درک برسد که خداوند سبحان در خلقت انسان به خود تبریک گفته، زیرا اگرچه انسان ازلی نیست ولی ابدی آفریده شده و ظرفیت قرب الی الله او از همه موجودات بیشتر است. حتی بالا تر از منزلت ملائکه در نزد خدا قرار داده شده است.</p> <p>۳- به این امر یقین کند که انسان محترم خلق شده و صاحب انتخاب و اختیار است که از فرامین تربیتی خداوند عزوجل پیروی نماید یا خود را در آستانه فریب شیطان اغواکننده قرار داده و منزلت با عظمت خویش را از دست داده و دارای محرومیت ابدی شود.</p> <p>۴- با ویژگی های انسان در طراز اسلام که شاخصه انسان متعالی و تحت تربیت مکتب اسلام است، آشنا می شود و تلاش می کند این ویژگی ها را کسب کند.</p>	تعداد واحد: ۲
	تعداد ساعت: ۳۲
	شایستگی کلیدی:
	موضوعی CK
	پیش نیاز: ندارد
	استاد متخصص برای تدریس: متخصص معارف اسلامی

۲. فرصت های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن:

فصل اول: مباحث اساسی

- تعریف لغوی و اصطلاحی انسان
- تفاوت انسان عالم به خدا و عارف به خداوند
- معنای لغوی «رب»، مربی و مربی و اینکه چه کسی برای انسانی که ابدی است می تواند برنامه تربیتی ارائه دهد.

- تبیین سه عالم و زندگی انسان در طول میلیاردها سال زندگی (دنیا - برزخ - قیامت) در حالیکه هنوز قیامت حتی برای حضرت آدم علیه السلام رخ نداده است. (آیات ۲۷ و ۴۷ / فرقان - ۲۴ / فجر - ۴۲ / کهف - ۶۶ / احزاب - ۲۶ / یس - ۲۵ / الحاقه - ۳۸ / زخرف)

- چگونه انسان در رخداد قیامت پس از انهدام آسمان ها و زمین زنده خواهد ماند؟ (آیات ۶۸ / زمر و ۸۷ / نمل).
- شناخت منزلت ربوبیتی خداوند برای انسان (با استفاده از آیاتی که کلمه «رب» در آن وجود دارد).
- کسب معرفت توحیدی در پرتو کلام حضرت محمد صلی الله علیه و آله (از ابتدای سخنان حضرت در خطبه غدیر استفاده شود).
- کسب معرفت توحیدی از کلام امیرالمؤمنین علی سلام الله علیه (از اولین خطبه نهج البلاغه استفاده شود).
- کسب معرفت توحیدی از کلام فاطمه الزهرا سلام الله علیها (از بخش اول خطبه ایشان استفاده شود).

تکالیف یادگیری:

- ۱- مطالعه مطالب فصل از منابع معرفی شده.
- ۲- مشارکت در بحث های کلاسی و پاسخ به پرسشهای طرح شده از سوی مدرس
- ۳- استفاده از آیات و احادیث مربوط به موضوعات درس که از سوی مدرس مطرح می شود.

تکالیف عملکردی:

- تهیه مطالب پیرامون آیاتی که کلمه «رب» و ربوبیت خدا در آن ذکر شده در جلوه (عبادی - خانوادگی - اجتماعی - فرهنگی - حکومتی و آفرینشی) توسط دانشجو معلمان و ذخیره آن در پوشه کار.
- ترغیب به حفظ کردن کلام ذکر شده معصومین علیهم السلام و ارزشگذاری نمره ای در نمره نهایی و یا امتیاز با نظر مدرس

فصل دوم: بررسی شأن ذاتی انسان

- دارایی های انسان (آیات ۲۹ / حجر - ۷۲ / ص) و دریافت سجده ملائکه (۳۴ / بقره - ۱۱ / اعراف - ۷۳ / ص)
- تواناییهای انسان (آیات ۲ / رعد - ۳۲ / ابراهیم - ۱۴ / نحل - ۲۰ / لقمان - ۱۲ / جاثیه)
- قدرت دریافت کمکهای الهی (آیات ۱۰۳ / یونس - ۷۲ / مریم - ۸۸ / انبیاء - ۳۸ / حج)
- قدرت دریافت ولایت و سرپرستی مستقیم الهی (آیات ۶۸ و ۱۲۲ / آل عمران - ۱۲۷ / انعام - ۱۰۷ و ۱۰۸ / بقره - ۲۸ / شوری)
- قدرت دریافت نصرت الهی (آیات ۴۵ / نساء - ۱۰۷ / بقره - ۴۰ / انفال - ۷۸ / حج)
- قدرت دریافت کمک از ملائکه (آیات ۱۲۴ و ۱۲۵ / آل عمران - ۹ / انفال - ۴۳ / احزاب - ۳۹ و ۴۲ / آل عمران - ۲۳ / رعد - ۳۲ / نحل - ۳۰ / فصلت - ۵ / شوری - ۷ و ۸ / غافر)
- انسان چون محترم آفریده شده در انتخابگری آزاد است که یا «عبد» پروردگار عالمیان شود یا «عبد» شیطان رانده شده (آیات ۱۷۲ و ۱۷۳ / اعراف - ۳ / انسان - ۱۰ / بلد)
- پاسخ به این سؤال که انسان برای چه آفریده شده؟ حدیث معتبر قدسی (نامه خدا به بنده اش)..... ص ۴۷ کتاب چهل حدیث حضرت امام خمینی رحمه الله علیه

تکالیف یادگیری:

- ۱- مطالعه مطالب فصل از منابع معرفی شده.
- ۲- مشارکت در بحث های کلاسی و پاسخ به پرسشهای طرح شده از سوی مدرس
- ۳- توصیه می شود از کتاب تفسیر نمونه به جهت آسانی و روانی متن برای دانشجو معلمان استفاده شود. همچنین برای غنای بحث از شرح (العبودیة جوهرة کنهها الربویة) از کتاب طهارت روح شهید مطهری استفاده شود.

تکالیف عملکردی:

- دانشجو معلم می تواند متن حدیث قدسی را بطور کامل از دیگر کتب دینی استخراج کند مثلاً از آثار شهید مطهری و....

فصل سوم: وظیفه انسان در برابر آفرینش ممتازش

- حفاظت از فطرت الهی: بررسی معنای فطرت و تفاوت آن با غریزه (آیات ۳۰ / روم - ۲۲ / یس - ۲۷ / زخرف)
- شناخت لشکریان «عقل و جهل» حاکم بر وجود انسان و تأثیر گزار بر اراده او (از کتاب اصول کافی حدیث اول)
- شناخت سه عالم وجود انسان (عالم جسمانی - عالم خیال - عالم عقل و حقیقت) (از کتاب رساله لقاءالله آیت الله حسن زاده آملی)
- رفع نقص در داشتن عزم الی الله (آیه ۱۱۵ / طه) و دعای روزمبعث (ان افضل زاد الراحل الیک عزم ارادة یختارک بها)
- معنای عزم و تفاوت آن با اراده، معنای لغوی و اصطلاحی.
- برقرار کردن تعادل در بهره مندی از دنیا و آسیب نرسیدن به عالم آخرت (آیه ۷۷ / قصص)
- معنای نفس و قوای سه گانه آن در سه حالت «افراط و تفریط و تعادل» و تفاوت آن با خلقت «قوه عقل» که در آفرینش انسان قوه مستقلی است (سوره مبارکه الشمس)

تکالیف یادگیری:

- ۱- مطالعه مطالب فصل از منابع معرفی شده.
- ۲- مشارکت در بحث های کلاسی و پاسخ به پرسش های طرح شده از سوی مدرس
- ۳- مطالعه و بحث در مورد حدیث اول و ششم از کتاب چهل حدیث امام خمینی

تکالیف عملکردی:

- دانشجو معلم حدیث «جنود عقل و جهل» را می تواند حفظ کرده و بطور شفاهی امتحان دهد و به امتیاز بهتری دست یابد.
- تحقیق پیرامون موضوع «دنیا» از نهج البلاغه

فصل چهارم: راهزن های راه سعادت انسان (حب دنیا - اطاعت از نفس - پیروی از شیطان)

- معنای لغوی و اصطلاحی ابلیس و شیطان.
- تعریف نفس «اماره بالسوء» و راه های تربیت آن.

- شناخت شیطان و راه های دشمنی کردن با او که سفارش قرآن مجید است (۶ / فاطر).
- چگونگی برآثر بی توجهی یا عدم شناخت انسان، راهزن ها باعث آلودگی (جسم - قلب - روح) او می شوند.
- تعریف درخت گناهان و دسته بندی آنها در قالب مثال (ریشه درخت، شرک - تنه درخت، گناهان قلبی - شاخه های آن کلیه گناهان صغیره و کبیره)
- تلاش برای پیدا کردن راههای برطرف و خنثی کردن گناهان، زیرا موجبات خشم خداوند را فراهم می نماید. (ایه ۱۷۶ / آل عمران) :

الف - توبه و آداب آن در آیات و روایات

ب - از بین بردن گناهان قلب (سوء الظن به خداوند کریم - حسد - تکبر - ریا - حب دنیا - حب نفس - تعصب و...) با توبه کفایت نمی کند بلکه باید مجاهده و تهذیب نفس کرد.

تکالیف یادگیری:

- ۱- مطالعه مطالب فصل از منابع معرفی شده.
- ۲- مشارکت در بحث های کلاسی و پاسخ به پرسش های طرح شده از سوی مدرس

تکالیف عملکردی:

- ۱- دانشجویان، آیات مربوط به «شیطان» را براساس تأثیر کارهایش از قرآن کریم ترخیص و دسته بندی و به کلاس ارائه شود.
- ۴- دو کتاب گناهان کبیره و قلب سلیم شهید آیت الله دستغیب، برای غنای مباحث مطالعه توسط دانشجویان مطالعه و به کلاس ارائه شود.

فصل پنجم: انسان طراز اسلام

- معرفی انسان طراز اسلام در قرآن کریم (اصحاب الیمین و السابقون) هستند که اوصاف آنان باهم متفاوت است.
- بررسی آثار اسلامی در معرفی دو گروه «مؤمن» و «سالک الی الله» .:
- ۱- تفاوت درک آنها از معارف اسلامی (توحید - نبوت - معاد - عدل - امامت). (آیات ۶۰ الی ۸۲ / کهف) داستان حضرت خضر و موسی - داستان حضرت یوسف علیه اسلام و برادرانش
- ۲- بررسی صفات «ابرار» و «مقربون» در قرآن کریم (حسنات الابرار سیئات المقربون)
- ۳- تفاوت دو نماز مقبول اولی، حضور در عبادت دومی، حضور در معبود (حدیث ۲۷ از کتاب چهل حدیث امام خمینی (ره))
- ۴- تفاوت «مؤمن» و «سالک الی الله» در هشت مرحله تقوی (حدیث ۱۲ از کتاب چهل حدیث امام خمینی (ره))
- ۵- نام گذاری صابرين به دو گروه «متوسطین» و «سالکین الی الله» در حدیث ۱۶ از کتاب چهل حدیث امام خمینی (ره)
- بررسی علت تفاوت دو گروه «طراز اسلام» که کاملاً مورد رضایت پروردگار عالمیان هستند. مباحث هفت مرحله ورود ایمان در قلب است (کتاب نشان از بی نشان ها ج ۲ ص ۲۵۲ به بعد).
- در اسلام هدف از تربیت انسان تشکیل «اراده نافذ» اوست (آیات ۲۹ / حاقه - ۱۹ / انفطار).

- انسان طراز اسلام با انجام عبودیت کامل « اراده اش » شکل گرفته و قدرتش در دنیا و آخرت کارساز می شود. (آیات ۲۰ و ۲۱ / واقعه)

تکالیف یادگیری:

- ۱- مطالعه مطالب فصل از منابع معرفی شده.
- ۲- مشارکت در بحث های کلاسی و پاسخ به پرسش های طرح شده از سوی مدرس

تکالیف عملکردی:

- دانشجو معلم با یک « عالم ربانی » ملاقات داشته باشد و سؤالات خود را از او حضوری بپرسد .
- شرکت دانشجو معلم در اردوهایی مانند طرح ولایت و راهیان نور و مطالعه زندگینامه اولیاء الهی و شهدای والا مقام و ارائه تجارب و دستاوردها در کلاس
- دانشجویان با توجه به امکانات شهر محل زندگی خود به زیارتگاهی مشرف شوند.

۳- راهبردهای تدریس و یادگیری

الف - روش مستقیم :

- ۱- روش پرسش و پاسخ برای برانگیختن تفکر و تعمق به صورت استدلال گونه و منتقدانه در دانشجو
- ۲- روش سخنرانی همراه تمثيل و تشبیه و ذکر داستان

ب - روش غیر مستقیم :

- ۱- روش گفتگو به منظور کشف حقایق
- ۲- روش روشن سازی نگرش ها برای تحکیم اعتقادات و تصحیح عقاید نادرست

ج - روش مشاهده ای

- ۱- روش مشاهده از فیلمهای مستند
- ۲- روش ایفای نقش
- ۳- روش آموزش باز (بازدید دانشجویان از « آسمان نما» در شهر و در صورت عدم آن از فیلمهایی پیرامون « علم نجوم » بهره بگیرند).
- ۴- روش مبتنی بر خلاقیت (دانشجو معلم در این روش از اشعار منتخب شاعرانی چون مولوی، حافظ و سعدی در شأن و منزلت انسان مطالبی را بدست بیاورند).

۴. منابع آموزشی

منابع اصلی:

- ۱- امام خمینی، روح الله. (آخرین سال انتشار). چهل حدیث. ناشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)

۲- مقدادی اصفهانی، علی. (آخرین سال انتشار). نشان از بی نشان ها (سرگذشت نامه میرزا حسنعلی اصفهانی). ناشر: ارمغان

۳- مطهری، مرتضی. (آخرین سال انتشار). طهارت روح. گرد آورنده حسین واعظی. ناشر: ستاداقامه نماز

منابع فرعی:

۱- شهید دستغیب، سیدعبدالحسین. (آخرین سال انتشار). گناهان کبیره. ناشر: کانون تربیت

۲- حدادپور جهرمی، محمد رضا. (۱۳۹۷). گناه شناسی از منظر آیات و روایات. ناشر: مؤلف

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری (پیشنهادی)

ارزشیابی آغازین: به منظور تعیین سطح اطلاعات علمی پیش نیاز در این درس، ارزشیابی آغازین قبل از شروع فعالیت‌های آموزشی انجام می‌گیرد.

ارزشیابی تکوینی: ارزشیابی تکوینی با مؤلفه حضور علمی فعال در کلاس و انجام تکالیف تعیین شده (۳ نمره)

ارزشیابی پایانی: براساس عملکرد دانشجو معلم در آزمون پایانی نیمسال (بازپاسخ، بسته پاسخ و یا ترکیبی) خواهد بود (۱۲ نمره)

کارپوشه: کلیه گزارش‌ها از تکالیف عملکردی به همراه باز خورد های داده شده توسط مدرس در کار پوشه دانشجو معلم ضبط و مبنای ارزشیابی قرار می‌گیرد (۵ نمره)

